HOTĂRÂREA CURȚII (Camera a doua)

22 iunie 2011 *

În cauza C-346/09,

având ca obiect o cerere de pronunțare a unei hotărâri preliminare formulată în temeiul articolului 234 CE de Gerechtshof 's-Gravenhage (Țările de Jos), prin decizia din 18 august 2009, primită de Curte la 28 august 2009, în procedura

Staat der Nederlanden

împotriva

Denkavit Nederland BV și alții,

CURTEA (Camera a doua),

compusă din domnul J. N. Cunha Rodrigues, președinte de cameră, domnii A. Arabadjiev, A. Rosas (raportor), U. Lõhmus și A. Ó Caoimh, judecători,

* Limba de procedură: olandeza.

avocat general: domnul P. Cruz Villalón,
grefier: doamna R. Șereș, administrator,

având în vedere procedura scrisă și în urma ședinței din 7 septembrie 2010,

luând în considerare observațiile prezentate:

— pentru Denkavit Nederland BV și alții, de H. Ferment, advocaat;

— pentru guvernul olandez, de doamnele C. Wissels și M. de Ree, în calitate de agenți;

— pentru guvernul german, de domnii M. Lumma, J. Möller și N. Graf Vitzthum, în calitate de agenți;

— pentru guvernul suedez, de doamna A. Falk și de domnul A. Engman, în calitate de agenți;

— pentru Comisia Europeană, de domnii F. Jimeno Fernández și B. Burggraaf, în calitate de agenți,

după ascultarea concluziilor avocatului general în ședința din 18 noiembrie 2010,

pronunță prezenta

Hotărâre

1 Cererea de pronunțare a unei hotărâri preliminare privește interpretarea dreptului Uniunii referitor la utilizarea proteinelor animale prelucrate în hrana animalelor și, în special, a următoarelor acte:

— Directiva 90/425/CEE a Consiliului din 26 iunie 1990 privind controalele veterinare și zootehnice aplicabile în schimburile intracomunitare cu anumite animale vii și produse în vederea realizării pieței interne (JO L 224, p. 29, Ediție specială, 03/vol. 8, p. 53);

— Decizia 94/381/CE a Comisiei din 27 iunie 1994 privind anumite măsuri de protecție legate de encefalopatia spongiformă bovină și de hrănirea animalelor cu proteine derivate de la mamifere (JO L 172, p. 23);

— Decizia 2000/766/CE a Consiliului din 4 decembrie 2000 privind anumite măsuri de protecție referitoare la unele forme transmisibile de encefalopatie spongiformă și folosirea proteinelor animale în alimentația animalelor (JO L 306, p. 32) și

— Decizia 2001/9/CE a Comisiei din 29 decembrie 2000 privind măsurile de control necesare pentru punerea în aplicare a Deciziei 2000/766 (JO 2001, L 2, p. 32).

2 Această cerere a fost formulată în cadrul unui litigiu între Staat der Nederlanden, pe de o parte, și Denkavit Nederland BV și celelalte părți la procedură (denumite în continuare „Denkavit și alții"), pe de altă parte, acestea din urmă fiind o serie de societăți care produc hrană pentru animale, precum și o societate care distribuie materii prime pentru producerea acestei hrane. Litigiul respectiv privește conformitatea cu dreptul Uniunii a unei reglementări naționale temporare care a impus, în vederea instituirii unei protecții împotriva encefalopatiei spongiforme bovine (denumită în continuare „ESB"), o interdicție privind producerea și comercializarea proteinelor animale prelucrate în hrana animalelor de fermă, în măsura în care această interdicție, pe de o parte, a fost adoptată și a intrat în vigoare după adoptarea, însă înainte de intrarea în vigoare a unei decizii a Uniunii Europene care prevedea o astfel de interdicție și, pe de altă parte, se aplica, înaintea intrării în vigoare a acestei decizii, în ceea ce privește făina de pește și fosfatul dicalcic, în condițiile în care era posibil ca acestor produse să nu li se aplice interdicția impusă prin decizia menționată.

Cadrul juridic

Reglementarea Uniunii

Directiva 90/425

3 Potrivit celui de al doilea considerent al Directivei 90/425, trebuie să fie eliminate obstacolele veterinare și zootehnice din calea dezvoltării schimburilor intracomunitare de animale și de produse de origine animală pentru a favoriza funcționarea armonioasă a organizărilor comune ale pieței pentru animale și produsele de origine animală.

4 În conformitate cu al zecelea considerent al acesteia, trebuie să se prevadă măsuri de salvgardare în acest scop și, în special din rațiuni de eficacitate, responsabilitatea trebuie să revină în acest domeniu în primul rând statului membru de expediție.

5 În al doisprezecelea considerent al Directivei 90/425 se afirmă că, până la adoptarea de norme comunitare, animalele și produsele care nu fac obiectul normelor armonizate ar trebui să îndeplinească cerințele statului de destinație, cu condiția ca acestea din urmă să fie în conformitate cu articolul 36 din Tratatul CEE (devenit articolul 36 din Tratatul CE, devenit la rândul său, după modificare, articolul 30 CE).

6 Articolul 1 primul paragraf din directiva menționată prevede:

„Statele membre asigură faptul că respectivele controale sanitar-veterinare care urmează a fi efectuate în cazul animalelor vii și al produselor reglementate de directivele enumerate în anexa A la prezenta directivă sau în cazul celor prevăzute la articolul 21 primul paragraf și care sunt destinate schimburilor nu se mai efectuează la frontiere, fără a aduce atingere articolului 7, ci se efectuează în conformitate cu prezenta directivă."

7 Articolul 10 alineatul (1) din aceeași directivă este formulat după cum urmează:

„Fiecare stat membru semnalează de îndată celorlalte state membre și Comisiei, pe lângă apariția pe teritoriul său a bolilor prevăzute de Directiva 82/894/CEE, apariția oricărei zoonoze, boli sau cauze care ar putea să constituie un pericol grav pentru animale sau sănătatea umană.

Statul membru de expediție pune de îndată în aplicare măsurile de combatere sau de prevenire prevăzute de normele comunitare, în special stabilirea zonelor de protecție prevăzute, sau stabilește orice altă măsură pe care o consideră adecvată.

Statul membru de destinație sau tranzit care, în decursul controlului prevăzut la articolul 5, a constatat existența uneia dintre bolile sau cauzele prevăzute la primul paragraf poate, dacă este necesar, să ia măsurile de prevenire prevăzute de normele comunitare, inclusiv plasarea animalelor în carantină.

Până la luarea măsurilor în conformitate cu alineatul (4), statul membru de destinație poate, dacă există rațiuni serioase privind protecția sănătății animale sau umane, să ia măsuri interimare de protecție în legătură cu exploatațiile, centrele sau organizațiile în cauză sau, în cazul unei epizootii, în legătură cu zona de protecție prevăzută de normele comunitare.

Măsurile luate de statele membre sunt comunicate Comisiei și celorlalte state membre fără întârziere."

8 Potrivit alineatului (4) al aceluiași articol, Comisia stabilește, în conformitate cu procedura de comitologie prevăzută la articolul 17 din directiva menționată, măsurile necesare pentru animale, produse și produsele derivate. Comisia urmărește evoluția situației și, prin aceeași procedură, modifică sau abrogă deciziile luate, în funcție de evoluția situației.

Directiva 90/667/CEE

9 Articolul 13 alineatul (1) din Directiva 90/667/CEE a Consiliului din 27 noiembrie 1990 de stabilire a normelor veterinare privind eliminarea și prelucrarea deșeurilor animale, introducerea acestora pe piață și protecția împotriva agenților patogeni din furajele de origine animală sau pe bază de pește și de modificare a Directivei 90/425 (JO L 363, p. 51) are următorul cuprins:

„Directiva [90/425] se aplică în special în ceea ce privește organizarea și supravegherea controalelor efectuate de statul membru de destinație și măsurile de salvgardare care urmează a fi aplicate." [traducere neoficială]

Directiva 92/118/CEE

10 Articolul 2 alineatul (1) din Directiva 92/118/CEE a Consiliului din 17 decembrie 1992 de stabilire a condițiilor de sănătate publică și animală care reglementează schimburile și importurile în Comunitate de produse care nu intră sub incidența condițiilor menționate, stabilite de reglementările comunitare specifice prevăzute de anexa A capitolul I la Directiva 89/662/CEE și, în ceea ce privește agenții patogeni, la Directiva 90/425/CEE (JO L 62, p. 49, Ediție specială, 03/vol. 12, p. 132) este formulat după cum urmează:

„În sensul prezentei directive, se înțelege prin:

[…]

(e) *proteine animale transformate destinate consumului animal*: proteinele animale care au fost tratate astfel încât să devină corespunzătoare pentru a fi utilizate în mod direct drept hrană pentru animale sau ingredient din hrana pentru animale. Aceste proteine includ făina de pește, făina de carne, făina de oase, făina de copite, făina de coarne, făina de sânge, făina de pene, jumările uscate și alte produse similare, inclusiv amestecurile care conțin aceste produse;

[…]”

11 Potrivit articolului 7 alineatul (2) din directiva menționată, articolul 10 din Directiva 90/425 se aplică produselor reglementate de Directiva 92/118.

Decizia 94/381

12 Comisia a adoptat Decizia 94/381 pe baza Directivei 90/425 și, în special, a articolului 10 alineatul (4) din aceasta.

13 În conformitate cu articolul 1 alineatul (1) din această decizie, statele membre trebuiau să interzică utilizarea de proteine derivate din țesuturi de mamifere pentru hrana rumegătoarelor. Alineatul (2) al aceluiași articol prevedea însă că statele membre care erau în măsură să aplice un sistem care să permită diferențierea proteinelor animale provenite de la rumegătoare de proteinele provenite de la animale nerumegătoare erau autorizate de Comisie, în cadrul procedurii prevăzute la articolul 17 din Directiva 90/425, să permită hrănirea rumegătoarelor cu proteine derivate de la alte specii decât rumegătoarele.

Decizia 2000/766

14 La 4 decembrie 2000, Consiliul Uniunii Europene a adoptat Decizia 2000/766 pe baza Directivei 90/425 și, în special, a articolului 10 alineatul (4) din aceasta, precum și a Directivei 97/78/CE a Consiliului din 18 decembrie 1997 de stabilire a principiilor de bază ale organizării controalelor veterinare pentru produsele care provin din țări terțe și sunt introduse în Comunitate (JO 1998, L 24, p. 9, Ediție specială, 03/vol. 23, p. 156) și, în special, a articolului 22 din aceasta.

15 Potrivit articolului 2 din această decizie:

„(1) Statele membre interzic utilizarea proteinelor animale prelucrate în hrana animalelor de fermă care sunt ținute, îngrășate sau crescute pentru producția de alimente.

(2) Interdicția prevăzută la alineatul (1) nu se aplică utilizării:

— făinii de pește pentru hrana altor animale decât rumegătoarele, potrivit măsurilor de control care urmează a fi stabilite conform procedurii prevăzute la articolul 17 din Directiva 89/662/CEE a Consiliului din 11 decembrie 1989 privind controlul veterinar în cadrul schimburilor intracomunitare în vederea realizării pieței interne [(JO L 395, p. 13, Ediție specială, 03/vol. 7, p. 202)];

— gelatinei provenite de la nerumegătoare pentru învelirea aditivilor în sensul Directivei 70/524/CEE a Consiliului din 23 noiembrie 1970 privind aditivii din hrana animalelor [(JO L 270, p. 1, Ediție specială, 03/vol. 1, p. 156)];

— fosfatului dicalcic și a proteinelor hidrolizate obținute în conformitate cu condițiile care urmează a fi stabilite potrivit procedurii prevăzute la articolul 17 din Directiva 89/662/CEE;

— laptelui și produselor lactate în hrana animalelor de fermă care sunt ținute, îngrășate sau crescute pentru producția de alimente." [traducere neoficială]

16 Articolul 3 din decizia menționată prevedea:

„(1) Cu excepția derogărilor prevăzute la articolul 2 alineatul (2), statele membre:

(a) interzic introducerea pe piață, comercializarea, importul care provine din țări terțe și exportul către țări terțe de proteine animale prelucrate destinate hranei animalelor de fermă care sunt ținute, îngrășate sau crescute pentru producția de alimente;

(b) se asigură ca toate proteinele animale prelucrate destinate hranei animalelor de fermă care sunt ținute, îngrășate sau crescute pentru producția de alimente să fie retrase de pe piață, din cadrul circuitelor de distribuție și din cadrul instalațiilor de depozitare situate pe exploatații.

(2) Statele membre se asigură că deșeurile animale în sensul Directivei [90/667] sunt colectate, transportate, prelucrate, depozitate sau eliminate în conformitate cu prevederile directivei menționate […]" [traducere neoficială]

17 În conformitate cu articolul 4 din aceasta, Decizia 2000/766 a intrat în vigoare la 1 ianuarie 2001 și era aplicabilă până la 30 iunie 2001.

Decizia 2001/9

18 Decizia 2001/9, adoptată de Comisie la 29 decembrie 2000, a stabilit condițiile detaliate de aplicare a excepției, prevăzută la articolul 2 alineatul (2) din Decizia 2000/766, de la interdicțiile referitoare la făinurile de pește, la fosfatul dicalcic și la proteinele hidrolizate. Decizia 2001/9 a intrat în vigoare la 1 ianuarie 2001.

19 Articolul 1 alineatele (1) și (2) din Decizia 2001/9 prevedea:

„(1) Statele membre autorizează utilizarea făinii de pește pentru hrana altor animale decât rumegătoarele, numai în condițiile stabilite în anexa I.

(2) Statele membre autorizează utilizarea fosfatului dicalcic pentru hrana altor animale decât rumegătoarele numai în condițiile stabilite în anexa II." [traducere neoficială]

Reglementarea națională

20 Reglementarea temporară privind interzicerea proteinelor animale în hrana animalelor de fermă (tijdelijke regeling verbod dierlijke eiwitten in alle diervoerders landbouwhuisdieren, denumită în continuare „reglementarea națională temporară"), adoptată la 8 decembrie 2000 de Minister van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij (ministrul agriculturii, mediului și pescuitului, *Nederlandse Staatscourant* 2000,

nr. 239), menționa, printre actele pe care se întemeia, Directiva 90/425 și Decizia 2000/766. Articolul 2 din această reglementare prevedea:

„1. Prin derogare de la articolul 2 din reglementarea privind interzicerea făinii animale în hrana animalelor, se interzice prepararea, prelucrarea, furnizarea, primirea, livrarea, transportul, oferirea spre vânzare, cumpărarea sau cedarea de proteine animale prelucrate destinate hranei animalelor de fermă.

2. Primul alineat nu se aplică [următoarelor produse:]

— făina de pește pentru hrana altor animale decât rumegătoarele, potrivit măsurilor de control care urmează a fi stabilite conform procedurii prevăzute la articolul 17 din Directiva 89/662/CEE […]

— gelatina provenită de la nerumegătoare pentru învelirea aditivilor […]

— fosfatul dicalcic și proteinele hidrolizate obținute în conformitate cu condițiile stabilite potrivit procedurii prevăzute la articolul 17 din Directiva 89/662/CEE;

— laptele și produsele lactate."

21 Potrivit articolului 3 din reglementarea menționată:

„1. Fără a aduce atingere dispozițiilor articolului 2, începând cu 1 ianuarie 2001, se interzice

a) utilizarea proteinelor animale prelucrate pentru hrana animalelor de fermă;

b) importul sau exportul proteinelor animale prelucrate;

c) deținerea sau păstrarea în stoc a proteinelor animale prelucrate în cadrul exploatațiilor în care se află animale de fermă, precum și în cadrul întreprinderilor care produc, comercializează, depozitează sau transbordează hrană pentru animale de fermă.

2. Nu face obiectul interdicției prevăzute la alineatul 1 litera c), până la 1 martie 2001, deținătorul sau proprietarul de proteine animale prelucrate care declară Rijksdienst voor de keuring van Vee en Vlees [(Serviciului Național de Inspecție a Animalelor de Fermă și a Cărnii)], în conformitate cu standardele stabilite de ministru, natura, cantitatea și localizarea proteinelor animale prelucrate pe care le deține și comunică fără întârziere serviciului menționat orice modificare a naturii, a cantității și a localizării acestora."

22 Potrivit articolului 4 din reglementarea amintită, aceasta a intrat în vigoare la 15 decembrie 2000.

Acțiunea principală și întrebarea preliminară

23 Începând cu anul 1994, au fost luate măsuri la nivelul Uniunii în vederea combaterii răspândirii ESB. Aceste măsuri au fost adoptate, printre altele, în temeiul Directivei 90/425.

24 La 27 iunie 1994, Comisia a adoptat Decizia 94/381, al cărei obiect era interzicerea utilizării proteinelor derivate din țesuturi de mamifere pentru hrana rumegătoarelor.

25 După ce a constatat cazuri de ESB la animale născute ulterior intrării în vigoare a Deciziei 94/381, Comitetul științific director instituit prin Decizia 97/404/CE a Comisiei din 10 iunie 1997 (JO L 169, p. 85) (denumit în continuare „Comitetul științific director") a emis, la 27 și la 28 noiembrie 2000, un aviz în care se menționa pentru prima dată un risc de contaminare încrucișată a hranei bovine cu furaje destinate altor animale și care conțin proteine animale care pot fi contaminate cu agentul ESB și prin care se recomanda adoptarea de noi măsuri.

26 La 4 decembrie 2000, Consiliul a adoptat Decizia 2000/766, prin care se urmărea să se reducă și mai mult riscul de răspândire a ESB. Prin această decizie, a fost interzisă utilizarea proteinelor animale prelucrate pentru hrana tuturor animalelor de fermă începând cu data de 1 ianuarie 2001 pentru o perioadă maximă de șase luni. Această decizie prevedea de asemenea interzicerea introducerii pe piață, a comercializării, a importului care provine din țări terțe și a exportului către țări terțe de proteine animale prelucrate, precum și obligația retragerii acestora din urmă de pe piață, din cadrul circuitelor de distribuție și din cadrul instalațiilor de depozitare situate pe exploatații. Aceste interdicții erau însoțite de mai multe derogări, referitoare, printre altele, la utilizarea făinii de pește pentru hrana altor animale decât rumegătoarele și la utilizarea fosfatului dicalcic.

27 Patru zile mai târziu, la 8 decembrie 2000, Minister van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij a adoptat reglementarea națională temporară, care prevedea, la articolul 2 alineatul 1, interzicerea preparării, a prelucrării, a furnizării, a primirii, a livrării, a transportului, a oferirii spre vânzare, a cumpărării sau a cedării de proteine animale prelucrate destinate hranei animalelor de fermă.

28 Articolul 2 alineatul 2 din reglementarea menționată prevedea derogări de la această interdicție în ceea ce privește, printre altele, făina de pește și fosfatul dicalcic. Aplicarea acestor derogări era condiționată însă de adoptarea ulterioară a unor măsuri de control, care urmau să fie stabilite potrivit procedurii prevăzute la articolul 17 din Directiva 89/662.

29 În conformitate cu articolul 4 din aceasta, reglementarea națională temporară a intrat în vigoare la 15 decembrie 2000, așadar cu 15 zile înaintea intrării în vigoare a Deciziei 2000/766. Reglementarea în cauză a fost comunicată Comisiei la 10 ianuarie 2001.

30 La 29 decembrie 2000, Comisia a adoptat Decizia 2001/9, care preciza în ce condiții era permisă utilizarea, printre altele, a făinii de pește și a fosfatului dicalcic pentru hrana animalelor. Această decizie a intrat în vigoare în același timp cu Decizia 2000/766, și anume la 1 ianuarie 2001.

31 Denkavit și alții au introdus o acțiune la Rechtbank 's-Gravenhage (Tribunalul din Haga), solicitând să se constate nelegalitatea articolului 2 din reglementarea națională temporară.

32 Denkavit și alții au susținut în fața acestei instanțe că Staat der Nederlanden acționase în mod nelegal față de ei, în principal, prin faptul că a impus, în cursul perioadei cuprinse între 15 decembrie 2000 și 1 ianuarie 2001, măsuri de interdicție referitoare la hrana animalelor mai restrictive decât cele prevăzute de Decizia 94/381 sau, în subsidiar, prin faptul că a impus, în cursul acestei perioade, măsuri de interdicție referitoare la alimentele pentru animale care nu conțineau alte proteine animale decât făina de pește și fosfatul dicalcic.

33 Rechtbank 's-Gravenhage a admis această acțiune pentru motivul că, ținând seama de modul de redactare a Deciziei 2000/766, obiectivul acesteia era ca măsurile de interdicție în cauză să intre în vigoare exact la 1 ianuarie 2001, nu mai devreme și nici mai târziu. Prin urmare, potrivit instanței amintite, Staat der Nederlanden a acționat în mod nelegal atunci când a impus măsuri de interdicție încă din data de 15 decembrie 2000.

34 Staat der Nederlanden a sesizat Gerechtshof 's-Gravenhage (Curtea de Apel din Haga), care a considerat că litigiul pe care trebuie să îl soluționeze ridică probleme referitoare la interpretarea anumitor dispoziții ale dreptului Uniunii.

35 În aceste condiții, Gerechtshof 's-Gravenhage a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarea întrebare preliminară:

„Dreptul comunitar, în special Directiva 90/425/CEE, Decizia 94/381/CE și Decizia 2000/766/CE, trebuie interpretat în sensul că o măsură de interdicție națională precum cea prevăzută la articolul 2 din reglementarea provizorie, care interzice, în scopul protecției împotriva ESB, producția și comercializarea de proteine animale prelucrate destinate hranei animalelor de fermă, este incompatibilă cu [dreptul menționat] atunci când o astfel de măsură de interdicție națională

— a intrat în vigoare la 15 decembrie 2000 (prin urmare, înaintea Deciziei 2000/766/CE) și

— se aplica de asemenea temporar (până la Decizia [2001/9] din 29 decembrie 2000) în ceea ce privește făina de pește și fosfatul dicalcic?"

Cu privire la întrebarea preliminară

36 Prin intermediul întrebării formulate, instanța de trimitere urmărește să afle, în esență, dacă dreptul Uniunii, în special Directiva 90/425 și Deciziile 94/381 și 2000/766, se opune unei reglementări naționale care, în temeiul protecției împotriva ESB, impunea o interdicție temporară privind producerea și comercializarea proteinelor animale prelucrate în hrana animalelor de fermă, în măsura în care această interdicție, pe de o parte, fusese adoptată și intrase în vigoare după adoptarea, însă înainte de intrarea în vigoare a unei decizii a Uniunii care prevedea o astfel de interdicție și, pe de altă parte, se aplica, înaintea intrării în vigoare a acestei decizii, în ceea ce privește făina de pește și fosfatul dicalcic, în condițiile în care acestor produse ar fi trebuit să nu li se aplice interdicția impusă prin decizia menționată.

37 Cu titlu introductiv, trebuie amintit că, în ceea ce privește combaterea răspândirii bolilor de natură să constituie un pericol grav pentru animale sau pentru sănătatea umană precum ESB, Curtea a stabilit că articolul 10 din Directiva 90/425 realizează o armonizare completă a măsurilor de salvgardare împotriva acestor boli prin definirea cu precizie a obligațiilor și a misiunilor statelor membre, respectiv ale Comisiei în acest domeniu (a se vedea în acest sens Hotărârea din 26 mai 1993, Comisia/Portugalia, C-52/92, Rec., p. I-2961, punctul 19).

38 Astfel, în conformitate cu articolul 10 menționat, Comisia stabilește măsurile necesare în urma examinării realizate de Comitetul permanent veterinar. Statele membre nu pot decât să adopte, în cazul în care constată existența unei boli cu ocazia unui control, măsurile de prevenire prevăzute de normele comunitare și, dacă există rațiuni serioase privind protecția sănătății, să adopte măsuri interimare de protecție strict limitate până la luarea măsurilor de către Comisie (a se vedea în acest sens Hotărârea Comisia/Portugalia, citată anterior, punctul 9).

39 Din cuprinsul celui de al doisprezecelea considerent al Directivei 90/425 reiese că aceasta se aplică animalelor și produselor care au făcut obiectul unor norme armonizate, enumerate în anexa A la directiva menționată.

40 În consecință, astfel cum a subliniat avocatul general la punctul 39 din concluzii, este necesar să se stabilească dacă produsele prevăzute de reglementarea națională temporară, și anume proteinele animale prelucrate destinate hranei animalelor de fermă, se încadrau, la momentul adoptării acestei reglementări, în domeniul de aplicare al Directivei 90/425.

41 În această privință, legislația Uniunii referitoare la hrana animalelor a evoluat către o armonizare complexă și avansată. Astfel cum arată avocatul general la punctele 47-49 din concluzii, proteinele animale prelucrate au făcut obiectul mai multor instrumente de armonizare, atât în calitate de deșeuri animale, cât și în calitate de ingrediente pentru hrana animalelor, precum și ca obiect al unei interdicții.

42 Astfel, în urma adoptării Directivei 90/667, anexa A la Directiva 90/425 a fost modificată pentru ca produsele menționate în Directiva 90/667, și anume deșeurile animale, să fie supuse măsurilor de salvgardare stabilite prin Directiva 90/425.

43 În continuare, în conformitate cu articolul 7 alineatul (2) din Directiva 92/118, măsurile de salvgardare prevăzute la articolul 10 din Directiva 90/425 se aplicau în ceea ce privește produsele de origine animală menționate în Directiva 92/118, și anume produsele de origine animală care nu intrau, în ceea ce privește condițiile de sănătate publică și animală care reglementau schimburile și importurile în Comunitatea Europeană, sub incidența reglementărilor comunitare specifice prevăzute în capitolul I din anexa A la Directiva 89/662 și, în ceea ce privește agenții patogeni, la Directiva 90/425.

44 Decizia 94/381, care avea drept obiect interzicerea utilizării proteinelor derivate din țesuturi de mamifere pentru hrana rumegătoarelor, a fost adoptată la 27 iunie 1994.

45 În plus, prin Decizia 91/516/CEE a Comisiei din 9 septembrie 1991 de stabilire a listei ingredientelor a căror utilizare este interzisă în cadrul furajelor combinate (JO L 281, p. 23), astfel cum a fost modificată prin Decizia 97/582/CE a Comisiei din 28 iulie 1997 (JO L 237, p. 39), a fost impusă o astfel de interdicție în ceea ce privește produsele proteice care provin din țesuturi de mamifere utilizate ca ingrediente în cadrul furajelor combinate pentru rumegătoare.

46 În sfârșit, utilizarea proteinelor animale prelucrate în hrana tuturor animalelor de fermă, inclusiv a nerumegătoarelor, care sunt ținute, îngrășate sau crescute pentru producția de alimente a fost interzisă prin Decizia 2000/766.

47 Pe de altă parte, această decizie, a cărei validitate nu a fost pusă în discuție, avea drept temei juridic articolul 10 din Directiva 90/425.

48 Din toate aceste considerații rezultă că, la momentul adoptării reglementării naționale temporare, un stat membru nu avea posibilitatea de a interzice producerea și comercializarea de proteine animale prelucrate destinate hranei animalelor de fermă în afara cadrului mecanismului de salvgardare stabilit prin articolul 10 din Directiva 90/425.

49 Prin urmare, trebuie să se verifice dacă reglementarea națională temporară poate fi considerată o măsură de salvgardare în conformitate cu această dispoziție.

50 În temeiul articolului 10 alineatul (1) primul paragraf din Directiva 90/425, fiecare stat membru are obligația de a semnala de îndată celorlalte state membre și Comisiei apariția oricărei zoonoze, boli sau cauze care ar putea să constituie un pericol grav pentru animale sau pentru sănătatea umană.

51 În ceea ce privește întrebarea dacă, la momentul adoptării reglementării naționale temporare, apăruse o zoonoză, o boală sau o cauză care putea să constituie un pericol grav pentru animale sau pentru sănătatea umană în sensul dispoziției menționate, trebuie amintit că această condiție poate fi îndeplinită atunci când informații noi modifică în mod semnificativ percepția pericolului reprezentat de o boală (Hotărârea din 3 iulie 2003, Lennox, C-220/01, Rec., p. I-7091, punctul 72 și jurisprudența citată).

52 În această privință, este necesar să se rețină că reglementarea națională temporară a fost adoptată la zece zile după publicarea, la 27 și la 28 noiembrie 2000, a unui aviz al Comitetului științific director (denumit în continuare „avizul Comitetului științific director") care semnala un risc de contaminare încrucișată a hranei bovine cu furaje destinate altor animale și care conțin proteine animale care pot fi contaminate cu agentul ESB. Or, acest aviz recomanda să se aibă în vedere interzicerea temporară a proteinelor animale în hrana animalelor.

53 Dat fiind că, începând cu anul 1994, fuseseră luate diferite măsuri împotriva ESB, însă noi cazuri de apariție a acestei boli erau semnalate în mod regulat, și că, prin urmare, amploarea și importanța riscului de răspândire a respectivei boli nu erau încă cunoscute cu certitudine, se poate considera că avizul Comitetului științific director a modificat în mod semnificativ percepția pericolului reprezentat de ESB și, în consecință, justifica adoptarea măsurilor de salvgardare menționate la articolul 10 alineatul (1) din Directiva 90/425.

54 Guvernul olandez susține că reglementarea națională temporară a fost adoptată de Regatul Țărilor de Jos atât în calitatea sa de stat membru de expediție, cât și în cea de stat membru de destinație.

55 Este adevărat că articolul 10 alineatul (1) din Directiva 90/425 prevede mai multe tipuri de măsuri. Astfel, în conformitate cu al doilea paragraf al acestei dispoziții, un stat membru de expediție pune de îndată în aplicare măsurile de combatere sau de prevenire prevăzute de normele comunitare, în special stabilirea zonelor de protecție prevăzute, sau stabilește orice altă măsură pe care o consideră adecvată. Potrivit celui de al patrulea paragraf al aceluiași alineat, până la luarea măsurilor în conformitate cu alineatul (4) al articolului 10 menționat, un stat membru de destinație poate, dacă există rațiuni serioase privind protecția sănătății animale sau umane, să ia măsuri interimare de protecție în legătură cu exploatațiile, cu centrele sau cu organizațiile în cauză sau, în cazul unei epizootii, în legătură cu zona de protecție prevăzută de normele comunitare.

56 Guvernul olandez susține că distincția realizată astfel în cadrul articolului 10 alineatul (1) din Directiva 90/425 între un stat membru de expediție și un stat membru de destinație nu este pertinentă în speță. Astfel, reglementarea națională temporară nu ar urmări să reglementeze comerțul intracomunitar, ci, la modul mai general, producerea și comercializarea de hrană pentru animale, astfel încât această reglementare ar fi fost adoptată de Regatul Țărilor de Jos atât în calitate de stat membru de expediție, cât și în calitate de stat membru de destinație.

57 Celelalte guverne care au prezentat observații, precum și Comisia au susținut o poziție contrară, considerând că Regatul Țărilor de Jos a adoptat reglementarea națională temporară în calitate de stat membru de destinație.

58 În această privință, dat fiind că reglementarea menționată urmărea să reglementeze nu numai producția, ci și comercializarea, inclusiv primirea și cumpărarea, de hrană pentru animale în general, trebuie să se constate că reglementarea în cauză putea să afecteze cel puțin importurile de astfel de produse.

59 Prin urmare, este necesar să se examineze dacă reglementarea națională temporară poate fi considerată o măsură interimară de protecție adoptată de un stat membru de destinație în temeiul articolului 10 alineatul (1) al patrulea paragraf din Directiva 90/425.

60 În ceea ce privește condiția referitoare la existența unor rațiuni serioase privind protecția sănătății animale sau umane în sensul dispoziției amintite, astfel cum a fost amintit la punctul 51 din prezenta hotărâre, această condiție poate fi îndeplinită atunci când informații noi modifică în mod semnificativ percepția pericolului reprezentat de o boală.

61 În speță, astfel cum rezultă din primele trei considerente ale Deciziei 2000/766, fuseseră constatate cazuri de ESB la animale născute în 1995, așadar, ulterior adoptării, la 27 iunie 1994, a Deciziei 94/381, care cuprindea primele norme comunitare în materie de control al proteinelor prelucrate provenite de la mamifere utilizate pentru hrana rumegătoarelor. Astfel cum s-a constatat la punctul 53 din prezenta hotărâre, se poate considera că avizul Comitetului științific director, în care se menționa pentru prima dată un risc de contaminare încrucișată a hranei bovine cu furaje destinate altor animale și care conțin proteine animale care pot fi contaminate cu agentul ESB, a modificat în mod semnificativ percepția pericolului reprezentat de această boală.

62 Adoptarea Deciziei 2000/766, la care reglementarea națională temporară se referea în mod expres, se întemeia în consecință, în esență, pe constatarea necesității, ca măsură de precauție, a interzicerii temporare a utilizării proteinelor animale pentru hrana tuturor animalelor de fermă care sunt ținute, îngrășate sau crescute pentru

producția de alimente. Prin urmare, avizul Comitetului științific director, care justifica adoptarea acestei decizii, putea de asemenea să justifice adoptarea reglementării naționale temporare, astfel cum susțin guvernele olandez, german și suedez, precum și Comisia.

63 Din cuprinsul articolului 10 alineatul (1) al patrulea paragraf din Directiva 90/425 reiese că pot fi adoptate măsuri interimare de protecție până la luarea măsurilor de către Comisie în conformitate cu alineatul (4) al aceluiași articol.

64 Reglementarea națională temporară a fost adoptată la 8 decembrie 2000, așadar, la patru zile după ce Consiliul a adoptat Decizia 2000/766, al cărei obiectiv era tocmai interzicerea proteinelor animale în hrana animalelor începând cu data de 1 ianuarie 2001.

65 Astfel, la momentul la care Regatul Țărilor de Jos a adoptat reglementarea națională temporară, fuseseră adoptate măsurile la nivelul Uniunii, însă acestea nu intraseră încă în vigoare.

66 În această privință, trebuie amintit că Curtea a stabilit deja că adoptarea de către Comisie a unei decizii a cărei aplicare nu este imediată nu poate fi considerată, ca atare, o interdicție ca un stat membru să ia el însuși măsuri interimare de protecție în temeiul articolului 9 alineatul (1) al patrulea paragraf din Directiva 89/662 (Hotărârea din 5 decembrie 2000, Eurostock, C-477/98, Rec., p. I-10695, punctul 58). Or, măsurile interimare de protecție la nivelul Uniunii discutate în Hotărârea Eurostock, citată anterior, sunt echivalente celor prevăzute la articolul 10 alineatul (1) al patrulea paragraf din Directiva 90/425.

67 Un stat membru poate, așadar, să adopte măsuri naționale de interdicție precum cele prevăzute de reglementarea națională temporară atunci când situația din acest stat membru are un caracter de urgență care justifică adoptarea imediată a unor astfel de măsuri ca urmare a existenței unor rațiuni serioase privind protecția sănătății animale sau umane.

68 Cu toate acestea, instanța de trimitere, care este singura competentă să aprecieze situația de fapt a litigiului cu care este sesizată, este cea care trebuie să verifice dacă situația din Țările de Jos avea, la momentul adoptării reglementării naționale temporare, un astfel de caracter de urgență.

69 În cazul în care această instanță ar ajunge la concluzia că situația avea un astfel de caracter și, așadar, că reglementarea națională temporară poate, în principiu, să fie calificată drept măsură interimară de protecție conformă cu articolul 10 alineatul (1) al patrulea paragraf din Directiva 90/425, aceasta ar mai trebui să verifice dacă a fost respectat principiul proporționalității (a se vedea în acest sens Hotărârea din 10 martie 2005, Tempelman și van Schaijk, C-96/03 și C-97/03, Rec., p. I-1895, punctul 46 și jurisprudența citată).

70 Din toate cele de mai sus rezultă că dreptul Uniunii, în special Directiva 90/425, precum și Deciziile 94/381 și 2000/766, nu se opune unei reglementări naționale care, în temeiul protecției împotriva ESB, impunea o interdicție temporară privind producerea și comercializarea proteinelor animale prelucrate în hrana animalelor de fermă, în măsura în care situația din statul membru în cauză avea un caracter de urgență care justifica adoptarea imediată a unor astfel de măsuri ca urmare a existenței unor rațiuni serioase privind protecția sănătății animale sau umane. Revine instanței de trimitere obligația de a verifica dacă această din urmă condiție este îndeplinită și dacă a fost respectat principiul proporționalității.

Cu privire la cheltuielile de judecată

71 Întrucât, în privința părților din acțiunea principală, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera a doua) declară:

Dreptul Uniunii, în special Directiva 90/425/CEE a Consiliului din 26 iunie 1990 privind controalele veterinare și zootehnice aplicabile în schimburile intracomunitare cu anumite animale vii și produse în vederea realizării pieței interne, precum și Decizia 94/381/CE a Comisiei din 27 iunie 1994 privind anumite măsuri de protecție legate de encefalopatia spongiformă bovină și de hrănirea animalelor cu proteine derivate de la mamifere și Decizia 2000/766/CE a Consiliului din 4 decembrie 2000 privind anumite măsuri de protecție referitoare la unele forme transmisibile de encefalopatie spongiformă și folosirea proteinelor animale în alimentația animalelor, nu se opune unei reglementări naționale care, în temeiul protecției împotriva encefalopatiei spongiforme bovine, impunea o interdicție temporară privind producerea și comercializarea proteinelor animale prelucrate în hrana animalelor de fermă, în măsura în care situația din statul membru în cauză avea un caracter de urgență care justifica adoptarea imediată a unor astfel de măsuri ca urmare a existenței unor rațiuni serioase privind protecția sănătății animale sau umane. Revine instanței de trimitere obligația de a verifica dacă această din urmă condiție este îndeplinită și dacă a fost respectat principiul proporționalității.

Semnături